

Uvod u osnove i etiku transhumanizma

Grga Roglić

Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, Zagreb, Hrvatska

e-pošta: groglic@student.mef.hr

Sažetak: U ovom tekstu sagledat ćemo razne aspekte transhumanizma i stavove njegovih zagovornika. U početku će se iznijeti što je transhumanizam i kako je on nastao kako bi se u nastavku moglo kritički analizirati sve njegove nedostatke i, na kraju, izvesti zaključak.

Ključne riječi: transhumanizam; etika; medicina

Uvod

Pri određivanju granice između ljudi i ostatka životinjskog svijeta zamjećujemo jednostavnu ali bitnu razliku: dok se životinje evolucijom prilagođavaju svojem okruženju, čovjek svojom inteligencijom okruženje prilagođava sebi. No, razvitkom tehnologije i čovjekova razmišljanja čovjeku se bliži novo doba u kojem, osim okruženjem, čovjek stječe potpunu kontrolu svojom evolucijom, zdravljem i, potencijalno, smrtnošću.

Razvoj i vjerovanja transhumanizma

Transhumanizam je društveni i filozofski pokret s ciljem da potiče i istražuje tehnologije za poboljšanje ljudskih sposobnosti. Pojam „transhumanizam“ prvi je spomenuo engleski biolog i filozof Julian Huxley 1957. godine u istoimenom eseju. J. Huxley se zalagao za mijenjanje evolucije i usavršavanje ljudske rase kroz socijalne i kulturne promjene. Vremenom, njegova ideja je izmijenjena i instrument usavršavanja vrste postaje materijalna tehnologija. Razne tehnološke zamisli kao što su: uređivanje genskog zapisa, nanotehnologija, kibernetika, umjetna inteligencija i slično; zbog sve bržeg znanstvenog razvoja postaju sve stvarniji alati za dostizanje transhumanističkih ciljeva. 1998. godine švedski i engleski filozofi Nick Bostrom i David Pearce osnivaju „World Transhumanist Organisation“ s ciljem da potiču i vode napredak tehnologije koja bi mogla pomoći u ostvarivanju transhumanističke vizije svijeta unaprijeđenih ljudi u kojem su riješeni problemi gladi, bolesti, invaliditeta i možda čak i smrti (1). Transhumanizam obuhvaća veliku količinu različitih stavova, od manje radikalnih zagovaratelja koji u novoj tehnologiji vide mogućnost za poboljšanje kvalitete života do ekstremnijih transhumanista s idejama i stavovima koje dobro ilustrira citat filozofa Maxa More-a „no more gods, nor more faith, no more timid holding back. The future belongs to posthumanity“(2).

Kritike

Kritike ideja transhumanističkog pokreta su brojne, no zbog velike raznolikosti stavova i manjka službene definicije koju prihvaćaju svi transhumanisti (2), spomenute kritike bit će najviše usmjerene prema radikalnijim stavovima. Primana briga kritičara transhumanizma je gubitak ljudskosti putem uzastopnih izmjena ljudskog izgleda i prirode.

Cilj transhumanizma je prevladati ljudska ograničenja, no potrebno je zapitati se jesu li ta ograničenja dio ljudske prirode i hoće li rezultat imalo sličiti onome što bi danas okarakterizirali kao ljudsko biće. Nadalje, moramo razmotriti razliku između „unaprijeđenih“ ljudi i ljudi ostatka čovječanstva. Ljudi imaju slobodnu volju. Neki će ljudi potencijalno odlučiti ne sudjelovati u tehnološkom unaprjeđivanju zbog religijskih ili etičkih razloga. Također, nova tehnologija općenito je skupa te bi se potencijalno razlika između siromašnih i bogatih mogla dalje povećavati i dovesti do zajednice u kojoj bogata manjina znatno duže i bolje živi (2).

Ljudi prirodno imaju averziju prema onom što percipiramo kao umjetno i fokus se usmjerava na prirodno dobivene kvalitete. Možemo se pitati „ako si čovjek tehnologijom poboljša glas, je li on zbilja dobar pjevač?“.

Uz navedeno, postoji također prepreka koja već danas uzrokuje probleme s novom tehnologijom a to je privatnost (3). Dodatkom raznih naprednih uređaja u i na ljudsko tijelo moramo biti svjesni načina na koji se ta tehnologija može zlouporabiti i time nanijeti štetu korisniku (4).

Važna prepreka uvođenju nove tehnologije je i sloboda izbora. Mnogi (5) bi se složili da bi odluka o „unaprjeđivanju“ trebala biti pravo pojedinca. No, pitanje je kako bi pristupili kongenitalnim gubitcima funkcije kao što je oslabjela kognitivna funkcija? Je li moralno ispravno donijeti takvu odluku za dijete koje za to nije sposobno? U ovom slučaju valja istaknuti razliku između terapije i unaprjeđivanja, gdje terapijom funkciju vraćamo na razinu koju bi osoba imala bez stanja koje je istu funkciju narušilo a unaprjeđivanje, za razliku od toga, tu funkciju podigne daleko iznad te razine. Takvim razmišljanjem mogli bi doći do zaključka da je terapija izbor roditelja, dok je unaprjeđivanje izbor djeteta kad ono, s vremenom, stekne mogućnost donijeti takvu odluku.

Za kraj, može se razmotriti najekstremniji cilj transhumanizma: vječni život postignut kroz tehnologiju. Među mnogim kritikama ovog cilja ističe se mogućnost gubitka morala. Bez obzira na religiju i vjerovanja, većina ljudi vjeruje da će ih dobra djela u životu spasiti od smrti i zaborava. Strah od smrti dugo je tjerao ljude da se pridržavaju moralnih vrijednosti svojeg društva. No, u svijetu gdje taj strah ne postoji, hoće li moralne vrijednosti ljudi popustiti? (1).

Zaključak

Kao što je već spomenuto, opseg ideja i stavova transhumanističkog pokreta je velik i brojne radikalne ideje lako je kritizirati. No, u srži cilj je napredak i preživljenje ljudske rase. Razvitak tehnologije teško je zaustaviti i kontrolirati i zbog toga je važno sagledati svaki napredak sa svih strana kako bi ga implementirali sa što manje negativnih i što više pozitivnih posljedica. Za kraj se moramo zapitati, mora li sve ono što može biti učinjeno i biti učinjeno?

Literatura

1. Britanica. Dostupno na: <https://www.britannica.com/topic/transhumanism> (pristup:23. listopada 2022).
2. McNamee MJ, Edwards SD. Transhumanism, medical technolog and slippery slopes. *J Med Ethics*. 2006 Sep;32(9):513-8. doi: 10.1136/jme.2005.013789. PMID: 16943331; PMCID: PMC2563415.
3. Velázquez G L. New Challenges for Ethics: The Social Impact of Posthumanism, Robots, and Artificial Intelligence. *J Healthc Eng*. 2021 Jun 7;2021:5593467. doi: 10.1155/2021/5593467. PMID: 34194684; PMCID: PMC8203357
4. Schussler AE. We Have Always Been Cyborgs. Digital Data, Gene Technologies, and an Ethics of Transhumanism: Stefan Lorenz Sorgner 2022 (Bristol University Press) ISBN: 978–1529219203. 240 pp. *Nanoethics*. 2022;16(1):7–11. doi: 10.1007/s11569-022-00414-1. Epub 2022 Apr 25. PMCID: PMC9036499.
5. Lucas MS. Baby Steps to Superintelligence: Neuroprosthetics and Children. *J Evol Technol*. 2012 Jun;22(1):132-145. PMID: 23505339; PMCID: PMC3595610.